Richtlijnen voor het milieu-effectrapport landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke

december 1993

P 539- 36

RICHTLIJNEN VOOR
HET MILIEU-EFFECTRAPPORT
LANDINRICHTINGSPROJECT SAASVELD-GAMMELKE

Vastgesteld door gedeputeerde staten van Overijssel
14 december 1993

Postadres
Provincie Overijssel
Postbus 10078
8000 GB Zwolle

Telefoon 038 25 25 25
Telefax 038 25 26 50

Uw kenmerk	Uw brief	Ons kenmerk	Datum
		RLG 93/1215	14 12 1993
Bijlagen	**Doorkies nr.**	**Inlichtingen bij**	
	25 17 44	mevr. C.M. Koster	

Onderwerp
Wet milieubeheer; vaststelling richtlijnen milieu-effectrapport landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke.

Gedeputeerde staten van Overijssel, optredend als bevoegd gezag, gelet op het bepaalde in artikel 7.2 en artikel 14.5 van de Wet milieubeheer, hebben hierbij besloten de richtlijnen voor het milieu-effectrapport voor het landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke vast te stellen. Bij dit besluit is overwogen dat:

- op het realiseren van het landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke, behorende tot de provincie Overijssel, het Besluit milieu-effectrapportage van toepassing is;

- door de Landinrichtingscommissie Saasveld-Gammelke - als initiatiefnemer - op 27 juli 1993 een startnotitie is voorgelegd;

- overeenkomstig het bepaalde in de Wet milieubeheer de startnotitie voor een ieder ter inzage heeft gelegen van 15 september tot en met 15 oktober 1993;

- de commissie voor de milieu-effectrapportage alsmede de wettelijk aangewezen adviseurs om advies zijn gevraagd;

Postbank 833220
ING Bank 69 18 10 893

Bezoekadres
Luttenbergstraat 2
Zwolle

Het provinciehuis is vanaf het NS-station bereikbaar
met stadsbus lijn 2 richting Berkum, halte provinciehuis

N 700

- in het kader van de inspraak en advisering over de opstelling van de richtlijnen de navolgende reacties zijn ontvangen:

nr.	datum	persoon of instantie	plaats
1.	29 september 1993	De Vlinderstichting	Wageningen
2.	8 oktober 1993	Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland	Beek-Ubbergen
3.	12 oktober 1993	Rijksdienst voor Oudheidkundig Onderzoek	Amersfoort
4.	14 oktober 1993	Vleermuiswerkgroep Nederland/svo	Wageningen
5.	15 oktober 1993	Federatie van natuur- en milieu-organisaties in Overijssel	Zwolle
6.	15 oktober 1993	Vereniging voor zoogdierkunde en zoogdierbescherming	Utrecht
7.	19 oktober 1993	Directeur landbouw, natuur openluchtrecreatie in Overijssel	Zwolle

- door de commissie voor de milieu-effectrapportage op 16 november 1993 een advies is uitgebracht over de richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport;

- alle relevante aspecten uit de inspraakreacties met betrekking tot de richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport voldoende aan bod komen in het advies van de commissie voor de milieu-effectrapportage.

Gedeputeerde staten van Overijssel,

voorzitter,

griffier,

INHOUDSOPGAVE

		Pagina
	SAMENVATTING	1
1.	INLEIDING	3
	1.1 Procedure	3
	1.2 Wisselwerking MER en landinrichtingsplan	3
2.	PROBLEEMSTELLING, BELEID, BESLUITVORMING EN DOELSTELLING	4
	2.1 Algemeen	4
	2.2 Probleemstelling	4
	2.3 Beleid en besluitvorming	5
	2.4 Doelstellingen	5
3.	VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	6
	3.1 Algemeen	6
	3.2 Het ontwikkelen van alternatieven	6
	3.3 Beschrijving alternatieven	8
	3.3.1 Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma)	8
	3.3.2 Het voorkeursalternatief	9
	3.3.3 Het nulalternatief	9
4.	BESTAANDE TOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELINGEN EN MILIEU-EFFECTEN	9
5.	VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN	11
6.	LEEMTEN IN KENNIS EN EVALUATIE	12
7.	VORM EN PRESENTATIE VAN HET MER	12
8.	SAMENVATTING VAN HET MER	13

BIJLAGEN

1. Brief van bevoegd gezag d.d. 24 augustus 1993, waarin de Commissie in de gelegenheid gesteld wordt advies uit te brengen.

2. Bekendmaking van de start van de openbare procedure.

3. Projectgegevens.

4. Lijst van inspraakreacties en adviezen.

5. Aanbiedingsbrief bij het advies voor de richtlijnen

6. Beschrijving milieu-effecten

SAMENVATTING

Inleiding

De m.e.r-procedure voor het Landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke wordt doorlopen ten behoeve van het opstellen van en de besluitvorming over het landinrichtingsplan. Initiatiefnemer voor het project is de Landinrichtingscommissie Saasveld-Gammelke. Bevoegd gezag zijn gedeputeerde staten van Overijssel. Een goede wisselwerking tussen de milieu-effectrapportage en de totstandkoming van het landinrichtingsplan is wenselijk. Daarmee kan de milieu-effectrapportage bouwstenen aandragen voor het landinrichtingsplan.

Probleemstelling, beleid, besluitvorming en doelstelling

Het MER dient de knelpunten te beschrijven die aanleiding vormen voor het landinrichtingsproject. Naast knelpunten per functie in het gebied dienen de specifieke milieuknelpunten in het gebied beschreven te worden aan de hand van de zogenaamde VER-thema's. Het MER beschrijft de belangrijkste beleidsbesluiten die doelen en randvoorwaarden stellen aan het landinrichtingsplan, zodat op basis van de randvoorwaarden alternatieven geformuleerd kunnen worden.
Het MER dient de doelstellingen zoveel mogelijk gekwalificeerd aan te geven. Per deelgebied zullen prioriteiten in doelstellingen dienen te worden aangegeven.

Voorgenomen activiteit en alternatieven

Het MER dient een beschrijving van de voorgenomen activiteit te bevatten, waarbij inzicht wordt gegeven in de nog aanwezige speelruimte bij de planvorming.
Bij de ontwikkeling van alternatieven kan worden uitgegaan van de methoden van evaluerend ontwerpen.
In het proces van planvorming kunnen twee stappen worden doorlopen, te weten de invulling, detaillering en begrenzing van de functies (1) en de keuze van de uiteindelijke inrichtingsmaatregelen (2).
In het MER zullen het voorkeursalternatief, het meest milieuvriendelijke alternatief en het nulalternatief/de referentiesituatie - zijnde de huidige situatie met autonome ontwikkeling- moeten worden beschreven.

Bestaande toestand van het milieu, autonome ontwikkeling en milieu-effecten

De bestaande toestand van het milieu en de autonome ontwikkeling daarin dienen te worden beschreven als referentie voor de milieu-effecten van de alternatieven.
Tot het studiegebied behoren het landinrichtingsgebied Saasveld-Gammelke en de aangrenzende gebieden voor zover die door landinrichting worden beïnvloed.

De volgende aspecten dienen in het MER te worden beschreven:
- bodem en water;
- flora, fauna en ecologische relaties;
- landschap en cultuurhistorie (inclusief archeologie);
- specifieke aandachtspunten ten aanzien van verzuring, stank, versnippering en verstoring door infrastructuur en verstedelijking.

Vergelijking van de alternatieven

De milieu-effecten van de alternatieven worden onderling vergeleken en vergeleken met de autonome ontwikkeling van het milieu. Vigerend milieubeleid vormt daarbij tevens een toetsingskader.

Leemten in kennis en evaluatie

Het MER dient aan te geven welke van de gevraagde gegevens niet kunnen worden geleverd en wat de betekenis van deze leemten in kennis is voor de besluitvorming. Een concept-evaluatieprogramma kan in het MER worden beschreven.

Vorm en presentatie van het MER

Het MER dient toegankelijk en begrijpelijk te zijn voor een breed publiek. De gevolgen van de alternatieven voor het milieu dienen overzichtelijk te worden gepresenteerd. Zoveel mogelijk dient de informatie verduidelijkt te worden met kaartmateriaal. Achtergrondgegevens dienen bij voorkeur in bijlagen te worden opgenomen.

Samenvatting van het MER

De samenvatting dient kort en overzichtelijk de belangrijkste onderdelen van het MER weer te geven. Het dient zelfstandig leesbaar te zijn.

1. INLEIDING

1.1 Procedure

Voor het Landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke zijn aanvragen ingediend door:
- de gemeenteraad Weerselo;
- de kring Overijssel en de afdeling Deurningen van de A.B.T.B.;
- de Natuur- en Milieufederatie Overijssel;
- de provinciale landbouworganisaties;

Het project is in 1986 op het voorbereidingsschema landinrichting geplaatst (ca.2250 ha) en in 1990 uitgebreid tot ca. 3240 ha. Door een aantal grenswijzigingen is het landinrichtingsgebied nu 3.050 ha groot.

Door de wijziging van het Besluit milieu-effectrapportage, die naar verwachting in 1994 van kracht zal worden, wordt landinrichting onder de m.e.r-plicht gebracht. Dit betekent dat ten behoeve van de besluitvorming over het Landinrichtingsplan Saasveld-Gammelke de m.e.r.-procedure wordt doorlopen. Het bevoegd gezag, gedeputeerde staten van Overijssel, heeft per brief van 24 augustus 1993 de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) gevraagd advies voor richtlijnen voor het MER uit te brengen (zie bijlage 1).
Ook zijn de directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie in de provincie Overijssel en de inspecteur milieuhygiëne om advies gevraagd. Van 15 september tot 15 oktober 1993 heeft de startnotitie voor het landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke ter inzage gelegen (zie bijlage 2). De Landinrichtingscommissie Saasveld-Gammelke is initiatiefnemer voor het project.

In bijlage 3 zijn de projectgegevens opgenomen. Op 14 december 1993 zijn de Richtlijnen voor het milieu-effectrapport voor het Landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke door gedeputeerde staten van Overijssel vastgesteld.

Met de Richtlijnen wordt beoogd de milieu-aspecten van de activiteit af te bakenen en richtlijnen te geven voor het milieu-effectrapport (MER). De inspraakreacties (zie bijlage 4) zijn in de richtlijnen in beschouwing genomen. Voor zover die reacties betrekking hebben op de milieu-aspecten van de activiteit die in het MER aan de orde moeten komen, zijn deze door middel van voetnoten in de richtlijnen verwerkt.

1.2 Wisselwerking MER en landinrichtingsplan

Een belangrijke voorwaarde voor een nuttige inbreng van de milieu-effectrapportage bij de totstandkoming van het landinrichtingsplan is een goede wisselwerking tussen het plan en het MER tijdens het opstellen van het plan. Door de wisselwerking kan worden bereikt dat het MER niet alleen dient voor het zichtbaar maken van gevolgen voor het milieu van alternatieven, maar ook om bouwstenen voor de alternatieven, zoals inrichtingsmaatregelen, aan te dragen. Dit wordt bereikt door de inbreng van milieu-aspecten bij de planvorming. Hierdoor vindt een toetsing van planonderdelen aan milieu-aspecten plaats. Aldus ontstaat de mogelijkheid de voor- en nadelen van een milieuvriendelijker uitvoering van planonderdelen af te wegen.

2. PROBLEEMSTELLING, BELEID, BESLUITVORMING EN DOELSTELLING

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wet milieubeheer (Wm):
Een MER bevat ten minste: "*een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van overheidsorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven*".

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:
Een MER bevat ten minste: "*een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd*".

2.1 Algemeen

"Landinrichting strekt tot verbetering van de inrichting van het landelijk gebied overeenkomstig de functies van dat gebied, zoals deze in het kader van de ruimtelijke ordening zijn gegeven." Met dit artikel geeft de Landinrichtingswet de meervoudige doelstelling van landinrichting aan. De ruimtelijke functies zijn onder meer land- en tuinbouw, bosbouw, natuur en landschap, infrastructuur, openluchtrecreatie, drinkwatervoorziening en cultuurhistorie.
Om te komen tot reële -in het MER te onderzoeken- alternatieven, is het van belang *doelstellingen* van het landinrichtingsplan zo concreet en toetsbaar mogelijk in het MER te formuleren (zie paragraaf 2.4).
Knelpunten, doelstellingen en het vigerende beleid bepalen de ruimte die bestaat voor het formuleren van alternatieven.
Aangezien de begrenzing van de deelgebieden (gebieden onderscheiden naar ruimtelijke functie) grotendeels vastligt, is het zinvol probleemstelling, beleid en doelstellingen zoveel mogelijk ook per deelgebied aan te geven.

2.2 Probleemstelling

Het MER beschrijft de knelpunten in het gebied. Het gaat onder andere om de volgende knelpunten:

landbouw:	verkaveling, waterbeheersing en ontsluiting;
natuur:	afname natuurwaarden en realiseren reservaats- en natuurontwikkelingsgebieden (nu nog in agrarisch gebruik);
landschap:	afname van de identiteit van het oude cultuurlandschap en afname ecologische betekenis;
recreatie:	onvoldoende mogelijkheden voor recreatief medegebruik;
stedelijke ontwikkeling:	de westwaartse ontwikkeling in Saasveld-Gammelke;
verkeer:	sluipverkeer, recreatief verkeer en de gevolgen daarvan (bijvoorbeeld onveiligheid).

milieu: deze knelpunten kunnen worden afgeleid uit de beschrijving van de bestaande toestand van het milieu (zie hoofdstuk 4) en kunnen worden beschreven in termen van de zogenoemde VER-thema's (verdroging, versnippering, verspreiding, verstoring, vermesting en verzuring). Specifiek zal ingegaan dienen te worden op de ammoniakdepositie en de aanwezigheid van stortplaatsen in het gebied.

Aangegeven moet worden in hoeverre landinrichting voor elke van de genoemde knelpunten direct, dan wel indirect een oplossing kan bieden. Tijdens de planontwikkeling kunnen nieuwe knelpunten zich voordoen. Ook deze knelpunten zullen moeten worden beschreven en zullen een rol moeten spelen in de planvorming.

2.3 Beleid en besluitvorming

Het MER beschrijft de belangrijkste beleidsbesluiten gericht op het gebied, die doelen en randvoorwaarden stellen aan het landinrichtingsplan.
Relevante normen en kengetallen die gekoppeld zijn aan de beleidsdoelen worden in een tabel weergegeven. De ruimtelijke (rand)voorwaarden worden op kaart aangegeven. Deze randvoorwaarden kunnen worden gehanteerd bij de selectie van alternatieven en bij de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van de alternatieven. Overige besluiten behoeven alleen te worden besproken voor zover de alternatieven in het MER ermee in strijd zijn, zodat in grote lijnen een beeld ontstaat van de plannen en vergunningen die ten behoeve van het landinrichtingsplan moeten worden gewijzigd.

Het MER beschrijft beknopt voor welk besluit het wordt opgesteld en volgens welke procedure en welk tijdschema het besluit wordt genomen. Tevens zal het MER een overzicht dienen te geven van de te nemen besluiten na vaststelling van het voorontwerp (en van het definitieve landinrichtingsplan).

2.4 Doelstellingen

Het MER beschrijft de doelstellingen die worden afgeleid van de knelpunten. Deze doelstellingen kunnen betrekking hebben op het verbeteren van de functies per deel van het gebied in onderlinge samenhang door het treffen van inrichtingsmaatregelen. Belangrijk uitgangspunt voor het landinrichtingsproject is, dat ten gevolge van inrichtingsmaatregelen geen schade aan het milieu wordt toegebracht. Waar mogelijk dienen milieuknelpunten te worden opgelost. Het MER zal per deelgebied prioriteiten in doelstellingen moeten aangeven en motiveren. Doelstellingen worden in het MER zoveel mogelijk gekwantificeerd[1], omdat zij dan optimaal richtinggevend zijn voor de selectie van te onderzoeken alternatieven.

---

[1]Zie bijlage 4, inspraakreactie 7.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:
Een MER bevat ten minste: "*een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen*".

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:
"*Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu worden toegepast.*"

3.1 Algemeen

De beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de alternatieven dient gericht te zijn op die aspecten, planonderdelen, maatregelen en effecten waarop een milieu-effectrapportage kan ingrijpen. Het gaat erom het MER toe te spitsen op de hoofdlijnen van het landinrichtingsplan en de besluitvorming daarover. Voor het landinrichtingsgebied gelden beleidskaders, waarin reeds uitspraken zijn gedaan die sterk bepalend zijn voor de gewenste ontwikkeling van het gebied (met name de functietoedeling). Essentieel bij dit MER is dan ook het geven van inzicht in de vraag op welke onderdelen en in welke mate er nog speelruimte bestaat voor de planvorming. Deze kan worden benut voor het ontwikkelen van alternatieven.
Het is van belang de alternatieven zodanig te formuleren dat de onderlinge verschillen op hoofdlijnen herkenbaar zijn.
Het landinrichtingsplan moet bijdragen aan een zodanige inrichting van het gebied, dat de gegeven functies duurzaam vervuld kunnen worden.

3.2 Het ontwikkelen van alternatieven

Zoals reeds in paragraaf 1.2 is opgemerkt, is het van belang te komen tot een goede wisselwerking tussen het opstellen van het landinrichtingsplan en het MER. Hierbij kan de methode van "evaluerend ontwerpen" worden toegepast. Dit betekent dat het landinrichtingsplan stap voor stap wordt ontwikkeld. Per stap in het landinrichtingsplan worden de milieu-effecten bepaald. Op grond van de effectbeschrijving wordt het landinrichtingsplan eventueel bijgesteld alvorens de volgende stap te nemen. Er wordt gewerkt van hoog naar laag niveau van effectbeschrijving (van hoofdkeuzen naar inrichtingsmaatregelen). De ruimte voor reële maar essentiële keuzen binnen de stappen wordt benut voor het ontwikkelen van alternatieven. De detaillering van de alternatieven in het MER dient te passen bij het landinrichtsplan.

Bij het opstellen van een landinrichtingsplan kan een tweetal stappen worden onderscheiden.

a. **Invulling en detaillering van functies**
Met name op dit niveau is speelruimte aanwezig. Het verdient aanbeveling met behulp van een combinatie van onderscheidende keuzen alternatieven samen te stellen. Deze criteria kunnen betrekking hebben op thema's die een heldere èn reële keuzemogelijkheid bevatten. De volgende punten kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van alternatieven:
- de schaal van het agrarische cultuurlandschap dat als gevolg van de landinrichting ontstaat; hier kan gedacht worden aan de keuze tussen "handhaven van de huidige schaal en plaatselijk verdichten met beplantingselementen" en "herkenbaar maken van grote landschappelijke eenheden met bewuste schaalverruiming daartussen";
- de tracering en inrichting van de ecologische verbindingszone;
- de keuze tussen het bereiken van de algemene milieukwaliteit, dan wel de bijzondere milieukwaliteit en het tempo waarin dit moet gebeuren.[2]

Dit overzicht is niet uitputtend; mogelijk dat de initiatiefnemer tot aanvullingen komt.

b. **Keuze van de inrichtingsmaatregelen**
De inrichtingsmaatregelen behoeven alleen beschreven te worden voor zover zij belangrijke milieugevolgen kunnen hebben. Het MER moet een duidelijk overzicht geven van de aard, schaal, intensiteit en plaats (welke delen van het plangebied) van de te beschrijven maatregelen. De keuze van maatregelen dient afgeleid te worden van de gemaakte hoofdkeuzen (onder punt 1); iedere hoofdkeuze kan weer leiden tot andere maatregelen (binnen een zelfde gebied).
Belangrijke inrichtingsmaatregelen kunnen zijn:
- waterbeheersingsmaatregelen (drainage/peilverhoging/peilverlaging, morfologie van watergangen, inrichting van oevers, scheiding van watersystemen);
- verkavelingsmaatregelen (bedrijfsverplaatsingen, concentratie huiskavels, mate van uitruil, kavelaanvaardingswerken)[3];
- het aanleggen van beplantingen;
- wegenstructuur, reconstructie aanleg en opheffing van wegen;
- maatregelen die bijdragen aan het oplossen van milieuknelpunten[4].

---

[2]Zie bijlage 4, inspraakreactie 7.

[3]Hierbij speelt onder meer een rol de relatie tot kwetsbare gebieden; zie bijlage 4, inspraakreacties 7 en 3.

[4]Zie bijlage 4, inspraakreactie 5.

Uiteindelijk kunnen complete alternatieven worden ontwikkeld door combinatie van de punten onder 1 en 2. Bij het combineren van de keuzemogelijkheden tot alternatieven, dient voorop te staan dat er alternatieven ontstaan die elk op zich een behoorlijke realiteitswaarde bezitten; hiertussen bevinden zich het uiteindelijke voorkeursalternatief en het meest milieuvriendelijke alternatief. Het is goed denkbaar dat de verschillen tussen bepaalde keuzemogelijkheden zich op het niveau van deelgebieden afspelen; in dat geval zullen de alternatieven per deelgebied een andere invulling hebben.

3.3 Beschrijving alternatieven

In het MER moeten ten minste de volgende alternatieven worden beschreven:
- het meest milieuvriendelijke alternatief (zie paragraaf 3.3.1);
- het uiteindelijke voorkeursalternatief (zie paragraaf 3.3.2);
- het nulalternatief c.q. de referentiesituatie, zijnde de huidige toestand inclusief de autonome ontwikkelingen (zie paragraaf 3.3.3).

Van ieder van de alternatieven zal het MER moeten aangeven op welke wijze zij de doelstellingen van het project realiseren.

3.3.1 Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma)

De opbouw van het meest milieuvriendelijke alternatief is op voorhand moeilijk te bepalen. In het algemeen kan pas na bestudering van de milieugevolgen van relevante maatregelen in het MER het meest milieuvriendelijke alternatief worden samengesteld. Eén van de onderzochte thematische alternatieven kan het meest milieuvriendelijke alternatief blijken te zijn, maar het kan ook opgebouwd zijn uit maatregelen uit verschillende alternatieven. Het mma moet in zijn uiteindelijk gekozen opzet een optimale combinatie opleveren van:
- het bieden van een zo groot mogelijke duurzaamheid, rijkdom aan gebiedseigen ecotopen en soorten binnen de ecologische infrastructuur die natuurgebieden in en buiten het landinrichtingsgebied met elkaar verbindt en die recht doet aan de hydrologische, bodemkundige en geologische kenmerken van het landinrichtingsgebied;
- het versnellen van de realisering van de ecologische hoofdstructuur;
- het bieden van mogelijkheden voor een duurzame landbouw (welke inrichtingseisen brengt dit met zich mee?)[5];
- het tot stand brengen van een krachtig landschapsbeeld dat recht doet aan de historische identiteit, maar tevens uitdrukking geeft aan de nieuwe ontwikkelingen die plaatsvinden;
- het, zo mogelijk, bieden van een oplossing van de knelpunten ten aanzien van water en bodem;
- het mitigeren van de nadelige milieugevolgen van ingrepen ten gunste van landbouw en recreatie;
- het maximaal bijdragen aan het realiseren van het milieubeleid betreffende de VER-thema's (voor zover mogelijk binnen landinrichting);
- het oplossen van de verkeersoverlast in het gebied;
- het inpassen van een vorm van drinkwaterwinning aan het eindpunt van de grondwaterstromen in het kwelgebied, gecombineerd met natuurontwikkeling.

---

[5]Zie bijlage 4, inspraakreactie 5.

3.3.2 Het voorkeursalternatief

In het MER moet het voorkeursalternatief worden beschreven en gemotiveerd. Het voorkeursalternatief kan een combinatie zijn van de hiervoor genoemde alternatieven. Het voorkeursalternatief kan elementen bevatten van het meest milieuvriendelijke alternatief.[6]

3.3.3 Het nulalternatief/referentiesituatie

Het nulalternatief dient de huidige situatie inclusief de autonome ontwikkelingen (op hoofdpunten) in het plangebied te beschrijven: de ontwikkelingen in het plangebied indien de landinrichting niet wordt uitgevoerd. Bij de autonome ontwikkeling wordt rekening gehouden met de autonome ontwikkeling in de agrarische sector in het gebied en de verwachte ontwikkeling van natuur en landschap en met de gevolgen van overige plannen en maatregelen (stedelijke uitbreiding, veranderingen in de agrarische bedrijfsvoering) die zijn, of worden, vastgesteld.

De milieusituatie na autonome ontwikkeling is een referentie voor de vergelijking van de milieugevolgen door de voorgenomen activiteit.

4. BESTAANDE TOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELINGEN EN MILIEU-EFFECTEN

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:
Een MER bevat ten minste: "*een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien die activiteit noch de alternatieven worden ondernomen*".

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:
Een MER bevat ten minste: "*een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven.*"

Bestaande toestand en autonome ontwikkelingen

Als referentiesituatie voor de vergelijking van alternatieven dient de bestaande toestand van het milieu, inclusief de autonome ontwikkeling. Tot de autonome ontwikkeling behoren ontwikkelingen waarop het landinrichtingsproject geen invloed heeft, zoals gevolgen van het nationale mestbeleid. Hierdoor wordt duidelijk wat de bijdrage van landinrichting kan zijn aan het oplossen van milieuknelpunten. Ook als nieuwe knelpunten ontstaan geeft het MER deze aan.

---

[6]Zie bijlage 4, inspraakreactie 3.

De bestaande toestand van het milieu en de autonome ontwikkeling daarvan, als de landinrichting niet wordt uitgevoerd, dienen te worden beschreven voor zover van belang voor het voorspellen van de gevolgen van de onderzochte alternatieven voor het milieu. Onzekerheden dienen duidelijk te worden aangegeven. Bestaande literatuur, bestaande veldbeschrijvingen en gegevens van aanvullend onderzoek vormen de basis voor de beschrijving van de bestaande toestand en de autonome ontwikkeling. Deze beschrijvingen kunnen mogelijk niet eerder onderkende knelpunten en randvoorwaarden opleveren die een rol kunnen spelen bij de formulering van de alternatieven.

Gevolgen voor het milieu

Ten behoeve van de effectbeschrijving van de alternatieven kunnen de volgende algemene richtlijnen in acht worden genomen.

- De wijze waarop de milieu-effecten zijn bepaald en beschreven dient te worden gemotiveerd. Het gaat hierbij in het bijzonder om de betrouwbaarheid en nauwkeurigheid van zowel de basisgegevens als de gebruikte methoden van voorspelling van milieu-effecten.
- Aangegeven moet worden of de effecten tijdelijk of permanent, ophefbaar of onomkeerbaar zijn; of deze op de korte of lange termijn spelen en in hoeverre cumulatie van effecten kan optreden ook door activiteiten buiten het plangebied.
- Naast de beschrijving per milieu-aspect afzonderlijk dient aandacht te worden besteed aan de onderlinge samenhang van de milieu-effecten alsook op hun invloed op het studiegebied en delen daarvan.
- Het te verwachten resultaat en de doeltreffendheid van mitigerende maatregelen (maatregelen om de negatieve gevolgen te beperken of te compenseren) dienen te worden aangeduid; het gaat hierbij zowel om ruimtelijke als technische maatregelen.
- Naast de negatieve effecten dienen van alle alternatieven de positieve gevolgen te worden aangegeven (in woord en beeld).
- Bij de maatregelen die worden voorgenomen om de milieudoelen te bereiken, dienen de positieve effecten (zo mogelijk kwantitatief) te worden beschreven; inclusief de termijn waarop deze "milieuwinst" mag worden verwacht.
- Bijzondere aandacht moet worden besteed aan die milieugevolgen die per alternatief/variant verschillen.

Studiegebied

Tot het studiegebied behoort het Landinrichtingsgebied Saasveld-Gammelke en de aangrenzende gebieden voor zover die door de landinrichting kunnen worden beïnvloed. Per milieucomponent (bodem, lucht, flora/fauna, grondwater, oppervlaktewater en dergelijke) kan de omvang van het studiegebied verschillen. De beschrijving dient alleen die gebiedsdelen te omvatten waar veranderingen in de toestand van het milieu kunnen worden verwacht als gevolg van de onderzochte alternatieven.

Mate van detail

Bij de beschrijving van het milieu kunnen het gehele plangebied en deelgebieden worden onderscheiden.

Milieu-aspecten

Bij het beschrijven van de milieu-effecten moet ten minste aandacht worden besteed aan:
- bodem en water;
- flora, fauna en ecolgische relaties;
- landschap, cultuurhisorie en archeolgie.

Dit is in bijlage 6 nader richtinggevend uitgewerkt.

5. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:
Een MER bevat ten minste: "*een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven*".

De alternatieven moeten, althans wat hun milieu-aspecten betreft, in relatie worden gezien met de autonome ontwikkeling van het milieu. Vigerend milieubeleid moet eveneens worden beschouwd als toetsingskader. Het aangeven in tabellen van de milieugevolgen per milieu-aspect en per alternatief biedt een goede basis voor een onderlinge vergelijking van de alternatieven.

Aandachtspunten bij het vergelijken van alternatieven kunnen zijn:
- een beschouwing over de mate waarin de initiatiefnemer bij elk van de alternatieven denkt de doelstellingen te kunnen bereiken;
- een vergelijkende beschouwing over de positieve en negatieve milieugevolgen van ieder alternatief. Welke milieuknelpunten worden opgelost en welke nieuwe knelpunten ontstaan er?
- in welke mate leveren de alternatieven een bijdrage aan het realiseren van het milieubeleid, bijvoorbeeld ten aanzien van de VER-thema's?
- een voorkeursvolgorde van de alternatieven per milieu-aspect waarbij afweging van ongelijksoortige milieu-aspecten moet worden vermeden.

6. LEEMTEN IN KENNIS EN EVALUATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:
Een MER bevat ten minste: "*een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen* [dat wil zeggen van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, respectievelijk van de milieu-effecten] *ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens.*"

Het MER dient aan te geven welke van de gevraagde gegevens niet kunnen worden geleverd, evenals de reden waarom en de betekenis van deze leemten voor de besluitvorming. Informatie die voor de besluitvorming essentieel zal zijn, zal met prioriteit moeten worden geïdentificeerd. De vastgestelde leemten in kennis en informatie kunnen worden gezien als onderwerpen van voortgaande studie en behoren mede te worden betrokken bij een in concept op te stellen evaluatieprogramma van de daadwerkelijk optredende gevolgen voor het milieu. Een concept-evaluatieprogramma kan in het MER reeds worden beschreven.
Aandachtspunten bij het beschrijven van leemten in kennis zijn onder andere:
- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens;
- gebrek aan bruikbare voorspellingsmethoden;
- andere kwalitatieve en kwantitatieve onzekerheden met betrekking tot milieugevolgen op korte en langere termijn.

7. VORM EN PRESENTATIE VAN HET MER

De rol van MER in de besluitvorming over een voorgenomen activiteit maakt het noodzakelijk dat het MER toegankelijk en begrijpelijk is voor een breed samengesteld gezelschap van betrokkenen: besluitvormende organen, adviserende deskundigen en derden die hun invloed willen doen gelden. Elk van deze doelgroepen moet in het MER de relevante informatie kunnen aantreffen. In verband hiermee wordt het volgende aanbevolen.
- De gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en de alternatieven zullen overzichtelijk gepresenteerd en voor alle betrokken partijen toegankelijk moeten zijn. In het MER dient te worden ingegaan op de bij derden levende vragen omtrent het landinrichtingsproject, zoals die in het kader van de inspraak naar aanleiding van de startnotitie naar voren zijn gekomen. Te sterke vereenvoudigingen enerzijds en slechts voor ingewijden toegankelijke vaktaal anderzijds, behoren te worden vermeden. Belangrijke keuzen, gemaakt tijdens de opstelling van het MER, dienen duidelijk naar voren te komen. Indien bij de opstelling van het MER is afgeweken van de richtlijnen, dient dit duidelijk en gemotiveerd te worden aangegeven.

- De alternatieven moeten onderling vergelijkbaar op overzichtelijke kaarten met topografische ondergrond worden weergegeven. Verder is toelichtend kaartmateriaal gewenst zodra er ruimtelijke aspecten in het geding zijn.
- Het is wenselijk het MER zo beknopt mogelijk van opzet te houden en het te voorzien van een goed op de inhoud afgestemde samenvatting. Belangrijke leemten in kennis dienen ook in de samenvatting te worden weergegeven.
- Het verdient aanbeveling om de achtergrondgegevens die de conclusies, voorspellingen en keuzes onderbouwen niet in het MER zelf te vermelden, maar zulke informatie in bijlagen op te nemen.
- Achtergrondgegevens die noch in het MER zelf, noch in de bijlagen worden opgenomen, dienen wel beschikbaar te zijn voor geïnteresseerden. In het MER en in eventuele bijlagen dient ernaar te worden verwezen.
- Een verklarende begrippenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst zijn in verband met de leesbaarheid van belang.

8. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:
Een MER bevat ten minste: "*een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieueffectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven*".

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers. Het verdient daarom bijzondere aandacht. In de samenvatting moet kort en overzichtelijk de kern van de belangrijkste onderdelen van het MER worden weergegeven:
- probleem- en doelstellingen van het landinrichtingsproject waarbij aandacht wordt besteed aan de VER-thema's;
- keuze en motivering van de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven, waaronder het meest milieuvriendelijke alternatief;
- beschrijving van de bestaande situatie van het milieu (mede ten behoeve van de evaluatie achteraf);
- zo objectief mogelijke beschrijving en voorspelling van de effecten op het milieu van de verschillende alternatieven;
- vergelijkende beoordeling van de alternatieven tegen de achtergrond van uitgangspunten van het milieubeleid;
- de belangrijkste leemten in kennis.

BIJLAGEN

bij de richtlijnen voor het
milieu-effectrapport
Landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke

(bijlagen 1 tot en met 6)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 24 augustus 1993, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Commissie voor de
milieu-effectrapportage
ingekomen: 30 AUG 1993
nummer: 0357-G2
dossier: 539-1 T/00.3
kopie naar: Sc/

Overijssel
PROVINCIE

Commissie voor de
Milieu-effectrapportage
Postbus 2345
3500 GH DEVENTER

Provincie Overijssel
Postbus 10078
8000 GB Zwolle

Telefoon 038 25 25 25
Telefax 038 25 26 50

Uw kenmerk	Uw brief	Ons kenmerk	Datum
		RLG 93/791	24 08 1993 27 AUG 1993
Bijlagen div.	Doorkies nr. 25 17 44	Inlichtingen bij mevr. C.M. Koster	

Onderwerp
Milieu-effectrapportage landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke.

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 7.12 lid 3, van de Wet milieubeheer, doen wij u hierbij toekomen een exemplaar van de startnotitie ten behoeve van de milieu-effectrapportage voor het landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke. Wij hebben deze notitie ontvangen op 27 juli 1993.

Wij stellen u in de gelegenheid, conform artikel 7.14, lid 1, van de genoemde wet, advies uit te brengen ten behoeve van het geven van richtlijnen. Het advies, dat u aan ons college dient te richten zullen wij graag voor 15 oktober 1993 ontvangen.

Een exemplaar van de bekendmaking doen wij u hierbij ter kennisneming toekomen evenals het te volgen tijdschema tot en met de vaststelling van de richtlijnen.

Gedeputeerde staten van Overijssel,

voorzitter,

griffier,

BIJLAGE 2

Openbare bekendmaking in Staatscourant nr. 166 d.d. 1 september 1993

Staatscourant 166 Woensdag 1 september 1993

PROVINCIE Overijssel

Bekendmaking

Startnotitie Milieu-Effect-Rapportage (MER)
landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke

Met ingang van 1994 is het verplicht om voor landinrichtingsprojecten een Milieu-effectrapport te maken. In het Milieu-effectrapport staat wat de gevolgen van de landinrichting zullen zijn voor het milieu. Belanghebbenden, zoals omwonenden, kunnen suggesties aandragen voor het Milieu-effectrapport.

Wie inspraak wil hebben in het MER-onderzoek, kan het beste eerst de Startnotitie van het landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke raadplegen.
De Startnotitie beschrijft het doel van de landinrichting en welke activiteiten zullen worden ondernomen.

Op basis van de Startnotitie zal de provincie Richtlijnen maken voor het MER-rapport. De Richtlijnen geven aan welke mogelijke gevolgen voor het milieu moeten worden onderzocht in het Milieu-effectrapport.
De inspecteurs voor milieuhygiëne, voor ruimtelijke ordening en voor landbouw, natuur en openluchtrecreatie zullen hiervoor adviezen geven. Maar ook particuliere belanghebbenden kunnen suggesties aandragen voor de Richtlijnen.
Schriftelijke reacties kunt u indienen van 15 september tot en met 15 oktober 1993 bij: gedeputeerde staten van Overijssel, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.

Van 15 september tot 15 oktober 1993 ligt de Startnotitie ter inzage bij:

Provinciehuis Overijssel, Luttenbergstraat 2, Zwolle
Gemeente Hengelo, Burgemeester Jansenplein te Hengelo
Gemeentehuis Borne, Rheineplein 1 te Borne
Gemeentehuis Weerselo, Burgemeester Scholtensplein 1 te Weerselo.

Voor informatie kunt u bellen of schrijven met de secretaris van de landinrichtingscommissie Saasveld-Gammelke, tel. 038-271999, Postbus 10051, 8000 GB Zwolle.
Ook kunt u inlichtingen inwinnen bij de provincie, tel. 038-252525.

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer:	Landinrichtingscommissie Saasveld-Gammelke
Bevoegd gezag:	gedeputeerde staten van de provincie Overijssel
Besluit:	vaststelling landinrichtingsplan ingevolge artikel 81 van de Landinrichtingswet
Categorie besluit MER:	9.2 Herziene besluit MER
Activiteit:	De voorgenomen activiteit betreft de uitvoering van een herinrichting van het gebied Saasveld-Gammelke conform de aan het gebied toegekende ruimtelijke functies. De ruimtelijke gebiedsverdeling van de functies landbouw en natuur heeft al goeddeels plaatsgevonden. Alleen de nadere invulling van enkele ecologische verbindingszones zal nog wel in het kader van de landinrichting worden uitgewerkt. De oppervlakte van het landinrichtingsgebied Saasveld-Gammelke bedraagt circa 3.050 hectare.
Stand van zaken:	de openbare bekendmaking van de start van de MER-procedure vond plaats op 10 september 1993. De startnotitie lag ter visie van 15 september 1993 tot en met 15 oktober 1993. Op 20 oktober 1993 legde de werkgroep van de Commissie voor de MER een lokatiebezoek af en op 11 november 1993 vond overleg plaats met het bevoegd gezag over het concept-advies voor de Richtlijnen. Op 18 november 1993 ontving de provincie Overijssel het advies voor de Richtlijnen. Ten slotte werden de Richtlijnen op 14 december 1993 door gedeputeerde staten van de provincie Overijssel vastgesteld.

BIJLAGE 4

lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst provincie
1.	930928	De Vlinderstichting	Wageningen	930929
2.	931007	Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland	Beek-Ubbergen	931008
3.	931013	Rijksdienst voor Oudheidkundig Onderzoek (ROB)	Amersfoort	931012
4.	931012	Vleermuiswerkgroep Nederland/svo	Wageningen	931014
5.	931014	Federatie van natuur- en milieu-organisaties in Overijssel	Zwolle	931015
6.	931015	Vereniging voor zoogdierkunde en zoogdierbescherming	Utrecht	931015
7.	931015	directeur LNO Overijssel	Zwolle	931019

BIJLAGE 5

Aanbiedingsbrief bij het advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport ten behoeve van het landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke

commissie voor de milieu-effectrapportage

Aan Gedeputeerde Staten van de provincie
Overijssel
Postbus 10078
8000 GB Zwolle

PROVINCIE OVERIJSSEL
Reg.nr.: RLG 93/1215
Dat. ontv.: 18 NOV. 1993
a.d.
Routing: RLG
Afd.:

uw kenmerk	uw brief	ons kenmerk
RLG 93/791	d.d. 24.08.'93	U819-93/Ho/am/539-32
onderwerp	doorkiesnr.	Utrecht,
Advies voor richtlijnen Landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke	030 - 347627	16 november 1993

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieu-effectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke.
Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet Milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

Hoogachtend,

dr. J.T. de Smidt,
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke

Secretariaat: Arthur van Schendelstraat 800
Utrecht, tel.: 030 - 347 666
Telefax: 030 - 33 12 95

Correspondentie-adres:
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

Advies voor richtlijnen voor
het milieu-effectrapport
Landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke

Advies op grond van artikel 7.14, eerste lid van de Wet milieubeheer voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport over het landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke; uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel door de Commissie voor de milieu-effectrapportage: namens deze,

de werkgroep m.e.r. Landinrichtingsproject Saasveld-Gammelke

de secretaris

ir. V.J.H.M. ten Holder

de voorzitter

dr. J.T. de Smidt

Utrecht, 16 november

BIJLAGE 6

Beschrijving milieu-effecten

Hierna is aangegeven aan welke aspecten van het milieu aandacht besteed dient te worden. Hierbij zijn de aandachtspunten voor de bestaande situatie en de gevolgen kortheidshalve in één hoofdstuk gebracht met de volgende codering:

h	**de huidige situatie**
a	**de autonome ontwikkeling**
g	**de gevolgen voor het milieu van de alternatieven.**

Bodem en water

h	reliëf en bodemgesteldheid;
h/a	kwaliteit van het oppervlaktewater ten gevolge van diffuse lozingen c.q. puntlozingen bij rioolzuiveringen (overstorten);
h/a	bodemverontreinigingen (diffuus/stortlokaties etc.)
g	gevolgen van grondverzet voor bodemopbouw/gesteldheid en reliëf;
h/a/g	geohydrologische gesteldheid en grondwaterstromingsstelsels van verschillende orde binnen het studiegebied (lokaal→regionaal). Oppervlaktewater (aanwezigheid en kwaliteit), grondwater (peil en kwaliteit), ondergrondse stromingspatronen en afwatering van gebieden dienen te worden beschreven en de relaties tussen aanwezige kwel en inzijgingsgebieden. Deze relaties dienen zoveel mogelijk op kaart te worden aangegeven.
g	kwaliteitsveranderingen in (water)bodem;
g	effecten op grondwaterstanden in infiltratiegebieden en effecten op kwelintensiteit, grondwaterstanden en grondwaterkwaliteit in kwelgebieden. Hierbij dient te worden ingegaan op de standplaatsfactoren voor grondwaterafhankelijke natuur. Wat is de invloed op de duur en de periode waarin bepaalde grondwaterstanden worden overschreden?

Flora, fauna en ecologische relaties

De beschrijving van de biotische toestand in het studiegebied alsook de effectbeschrijving dient te geschieden aan de hand van een duidelijke keuze en motivering van de te behandelen biotische aspecten (gemeenschappen, indicatorgroepen en soorten). De gekozen biotische aspecten dienen gerelateerd te zijn aan de gebiedskenmerken, aan de ingreep c.q. de gevolgen daarvan en het niveau van de planvorming.

Van belang is een functionele beschrijving van het studiegebied, waarbij diverse actuele en potentiële ecologische relaties en processen worden aangegeven.
De soorten, indicatorgroepen en gemeenschappen dienen een afspiegeling te zijn van de karakteristieke milieu-omstandigheden binnen het studiegebied en dienen voor het gehele gebied, gezien de belangrijke actuele natuurwaarden, op een evenwichtige wijze te worden beschreven, wat betreft voorkomen, verspreiding, biotoopeisen en relaties tussen biotopen. Voor de effectbeschrijving dient gebruik te worden gemaakt van hydro-ecologische modellen. De keuze van soorten, indicatorgroepen en gemeenschappen dient gebaseerd te zijn op hun regionale en landelijke betekenis, zoveel mogelijk onderbouwd met kwantitatieve gegevens. Ingegaan moet worden op de ecologische visie voor de natuurgebieden en de aanliggende natuurontwikkelingsgebieden. Welke waarden worden beoogd te ontwikkelen en welke milieuhygiënische kwaliteiten zijn daarvoor nodig? Hier moet een relatie worden gelegd naar de maatregelen in het kader van de landinrichting.

h/a aquatische en terrestrische flora en fauna (bijvoorbeeld amfibieën, zoogdieren, reptielen, broedvogels, trek- en wintervogels[1], vlinders[2] en vleermuizen[3]; het voorkomen van waardevolle biotooptypen (waaronder plantengemeenschappen, bijvoorbeeld verbondsniveau), soortenrijkdom, zeldzame soorten, indicatorsoorten;

h/a landschapsecologische relaties;
flora en vegetatie: beschrijving van de ligging in het landschap van karakteristieke plantesoorten en plantengemeenschappen en hun relatie tot factoren als grondwaterregime, grondwaterstroming (kwalitatief en kwantitatief) en EHS;
fauna: beschrijving van de ligging van leefgebieden voor waardevolle diersoorten en de beschrijving van de ligging van en ruimtelijke samenhang (of het gebrek daaraan[4]) tussen functiegebieden (broed-, rust-, rui-, fourageergebieden);

h/a aanwezige natuurgebieden, waarbij wordt aangegeven aan welke natuurwaarden zij hun status als natuurgebied ontlenen;

---

[1]Zie bijlage 4, inspraakreactie 6,2.

[2]Zie bijlage 4, inspraakreactie 1.

[3]Zie bijlage 4, inspraakreactie 4,2.

[4]Zie bijlage 4, inspraakreactie 6.

g verandering van de terrestrische en aquatische flora, fauna en waardevolle biotopen door de bestemmingsverandering of indirect als gevolg van een mogelijke verandering in het hydrologische systeem met gevolgen voor de grondwaterstand, verandering van de kwel, de waterkwaliteit, evenals door luchtverontreiniging en rustverstoring;

g verdwijnen en ontstaan van plantengemeenschappen en biotopen van diersoorten met oppervlakte-aanduiding;

g landschapsecologische relaties;
flora en vegetatie: verandering (kwantitatief en kwalitatief) van oppervlakte en grondwaterrelaties en hun ruimtelijke effecten op natuurgebieden en vegetatie;
fauna: barrièrewerking in pendelbewegingen tussen voornoemde functiegebieden;

Landschap, cultuurhistorie en archeologie

h landschappelijke structuren en samenhangen (hoofdstructuur, verkavelingspatronen, open/dichtverhoudingen, reliëf, bijzondere elementen);

h/g bepaling van aard, omvang en kwaliteit van bekende en voor zover relevant nader te inventariseren archeologische vindplaatsen en cultuurhistorische elementen en beschrijving van te nemen maatregelen voor het veilig stellen en eventueel ontsluiten van de vastgestelde waarden[5];

g aangeven en beoordelen van de visueel-ruimtelijke werking die de voorgenomen activiteit op zijn omgeving zal hebben, zowel in positieve als in negatieve zin;

g aantasting of verlies van cultuurhistorisch en/of visueel-landschappelijk waardevolle elementen.

Het verdient aanbeveling deze effecten niet alleen te beschrijven, maar vooral zo goed mogelijk te visualiseren met tekeningen en/of fotomontages. Bij aanwezigheid van archeologische vindplaatsen dient te worden aangegeven, welke maatregelen worden getroffen ter veiligstelling ervan.

Specifieke aandachtspunten

h/a/g de verzuring van zuurgevoelige natuurelementen door de lucht als gevolg van ammoniakemissie door agrarische bedrijven;

h/a/g geurhinder bij woningen als gevolg van verplaatsing van agrarische bedrijven;

h/a/g verstoring en versnippering als gevolg van ontsluitingsmaatregelen.

h/a/g de invloed van de bestaande en toekomstige verstedelijking aan de randen van het gebied.

---

[5]Zie bijlage 4, inspraakreactie 3.